

Μαρία Ρούσου (επιμ.), ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-

1. ΚΥΠΡΙΟΙ ΣΤΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ: Η ΕΙΚΟΝΑ ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

[GREEK OUTSIDE GREECE -

1. CYPRIOTS IN BRITAIN: A PROFILE OF A GREEK SPEAKING COMMUNITY
IN CONTEMPORARY BRITAIN], εκδ. Diaspora Books, 1994 Κύπρος [1984 Αγγλία].

ANNA ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ περιέχει τα πρακτικά του πρώτου Συνεδρίου που έγινε στην Αγγλία για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά Κυπρίων μεταναστών και μια μελέτη για το ίδιο θέμα. Στο τέλος περιέχει εκτενή και πλήρη βιβλιογραφία για τους Κυπρίους σε άλλες χώρες.

Η αριθμητικά μεγάλη κυπριακή κοινότητα στην Αγγλία αντιμετωπίζει, ιδίως για τα παιδιά της δεύτερης και τρίτης γενιάς μεταναστών, τα ευαίσθητα και περίπλοκα προβλήματα της ένταξης και ενσωμάτωσης με παράλληλη την τάση διατήρησης των ιδιαιτεροτήτων της εθνοτικής ομάδας και της αντίστασης στην αφομοίωση.

Το βιβλίο προλογίζει ο Όμηρος Χαμπίμπης, πρόεδρος των Κυπρίων σε άλλες χώρες. Ακολουθεί η παρουσίαση των Κυπρίων μεταναστών στην Αγγλία, από τη δρ Φλόγια Ανθία, που μεταξύ άλλων αναφέρεται στην ισχυρή εθνοτική τους ταυτότητα. Στη συνέχεια η επιμελήτρια του βιβλίου, Δρ Μαρία Ρούσου, γράφει για τα παιδαγωγικά και οργανωτικά προβλήματα της διδασκαλίας της ελληνικής στα παιδιά των Κυπρίων που ζουν στην Αγγλία και περιγράφει τα ελληνικά σχολεία.

Το βιβλίο έχει δύο μέρη. Στο πρώτο περιέχονται τα συμπεράσματα από τις συναντήσεις εργασίας αυτού του Συνεδρίου για διάφορα θέματα: την πολιτισμική προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, από την Ειρήνη Φαφαλιού, την κυπριακή «διάλεκτο» στα ελληνικά σχολεία της Αγγλίας, από τη Νίτσα Σεργίδη, τους/τις μαθητές/τριες που είναι παιδιά μικτών γάμων, από την Πάμελα Κωνσταντινίδη, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν ελληνικά στα παιδιά Κυπρίων μεταναστών στην Αγγλία, από τον Χ. Σμιθ, τη σχέση των Αγγλων εκπαιδευτικών με εκείνους/ες που διδάσκουν ελληνικά, από τον Ξ. Κουγιό, μονόγλωσσους δασκάλους και τη βοήθεια που πρέπει να παρέχουν στα δίγλωσσα παιδιά εκπαιδευτικοί που μιλούν μία μόνο γλώσσα, από τον Ντέιβιντ Χούλτον, τη διεύθυνση σχολείων του Λονδίνου και τη σχέση της με τους γονείς, από τον Ζ. Χριστοδουλίδη, και τη συνεργασία με τις εθνοτικές ομάδες μειονοτήτων για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, από την Άννα Σάντος.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου περιέχει τη μελέτη της Δέσπως Γεωργίου, με τίτλο «Κύπριοι στη Βρετανία: ερευνητική έκθεση για τη διγλωσσία, τη διατήρηση και το μέλλον της ελληνικής γλώσσας από τα μέλη της Κυπριακής Κοινότητας του Λονδίνου» (1989).

Η πολύ ενδιαφέρουσα αυτή μελέτη θεωρεί τη διγλωσσία στενά δεμένη με την ταυτότητα και στηρίζει τα ερευνητικά δεδομένα καθώς και τις προτάσεις της στη διαπίστωση ότι πρέπει οπωσδήποτε τα παιδιά των μεταναστών ν'αποκτήσουν θετική σχέση με δύο γλώσσες, δύο κουλτούρες, δύο ταυτότητες.

Αναλύει πώς τα παιδιά των Κυπρίων μεταναστών ζουν μια μεγάλη σύγκρουση ανάμεσα στις δύο γλώσσες και κουλτούρες. Η καλή εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας και η προσαρμογή στην κυρίαρχη κουλτούρα είναι προϋπόθεση για την ένταξη στην κοινωνία και ο μόνος δρόμος της σχολικής και κοινωνικής επιτυχίας. Από την άλλη μεριά, η ταυτότητα του «άλλου», του «ξένου» που έχουν τα παιδιά των μεταναστών είναι τραυματική, έτσι ώστε η διατήρηση της μητρικής γλώσσας συμβολίζει την αποδοχή της πολιτισμικής ταυτότητας προέλευσης, και η συλλογική μειονοτική ταυτότητα προστατεύει τα άτομα από την περιθωριακή θέση που τους επιφυλάσσει η χώρα υποδοχής.

Τα παιδιά των Κυπρίων μεταναστών αναπόφευκτα βρίσκονται σε σύγκρουση ανάμεσα σε δύο κουλτούρες. Οι τεράστιες κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στη χώρα των γονιών τους (και τη συχνά αγροτική προέλευσή τους) και το Λονδίνο ωθεί τα παιδιά να ρέπουν προς τον μοντερνισμό και να οικειοποιούνται την αγγλική πολιτισμική ταυτότητα, αρνούμενα τις αξίες της παραδοσιακής και πατριαρχικής κοινωνίας προέλευσης, ιδίως στην εφηβεία, και να λένε ότι θα ήθελαν να «είναι» Άγγλοι... Από την άλλη μεριά ο ρατσισμός της βρετανικής κοινωνίας πληγώνει τα παιδιά, τα εξαναγκάζει να θυμούνται ότι δεν είναι Άγγλοι, επειδή τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους γίνονται αντικείμενο επιθετικότητας, όπως π.χ. τα «παράξενα» για τα εγγλέζικα αυτιά ελληνικά ονόματά τους γίνονται αντικείμενο κοροϊδίας από τους συμμαθητές στα σχολεία.

Ο ρατσισμός ενδυναμώνει την ταυτότητα προέλευσης, καθώς (όπως διαπιστώνει σε διεθνή κλίμακα η κοινωνική ψυχολογία) αναγκάζει τα άτομα να αντιπαρατεθούν στην κοινωνία υποδοχής που αρνείται να τους θεωρήσει «δικούς» της και αντιστέκονται στην απόρριψη ενδυναμώνοντας τα σύμβολα συμμετοχής στην ομάδα προέλευσης. Όπως εκφράζουν αυτό το φαινόμενο στην έρευνα της Δέσπως Γεωργίου τα ίδια τα παιδιά μιλώντας για την εμπειρία τους, η γνώση της ελληνικής γλώσσας λειτουργεί σαν αντίδοτο στην απόρριψη, δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να μιλούν χωρίς να καταλαβαίνουν οι Άγγλοι τι λένε, πράγμα που είναι ένας δικός τους τρόπος αποκλεισμού των «άλλων», κι ακόμα τους δίνει μια αίσθηση ανωτερότητας (κι αυτή αντίδοτο του ρατσισμού που υφίστανται), γιατί κατέχουν μιαν άλλη από την αγγλική γλώσσα, πράγμα πολύ σπάνιο στους Άγγλους.

Η συγγραφέας προβάλλει τη σημασία της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας ως συστατικής της διπλής πολιτισμικής ταυτότητας, που είναι και πρέπει να είναι η ταυτότητα αυτών των παιδιών. Η βασική της θέση είναι ότι τα ελληνικά πρέπει να διδάσκονται από το επίσημο σχολείο, ως μέρος του αναλυτικού του προγράμματος, μαζί με τις λοιπές ξένες γλώσσες και όχι σε ξεχωριστά της εθνοτικής ομάδας απογευματινά μαθήματα.

Η εκμάθηση των ελληνικών από τα παιδιά των Κυπρίων μεταναστών δεν μπορεί να γίνει αποτελεσματικά σε ξεχωριστά απογευματινά σχολεία. Αυτά τα ελληνικά σχολεία, οργανωμένα τα περισσότερα από την Εκκλησία, έχουν δασκάλους της ελληνικής από την Ελλάδα και την Κύπρο. Οι δάσκαλοι συχνά δεν γνωρίζουν αγγλικά και ιδίως αγνοούν πλήρως το βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Διδάσκουν με μεθόδους παραδοσιακές που χρησιμοποιούνται στην Κύπρο και την Ελλάδα ενώ είναι άγνωστες στη Βρετανία, πράγμα που ξενίζει τα παιδιά και προκαλεί αρνητικές αντιδράσεις. Τέλος, διδάσκουν τα παιδιά σαν να είναι ελληνόπουλα ή κυπριωτάκια, δηλαδή χωρίς να λαβαίνουν υπόψη τη διπλή τους ταυτότητα και σαν να αγνοούν ότι είναι αγγλόφωνα.

Έτσι, τα παιδιά πιέζονται από τους γονείς και πηγαίνουν στα ελληνικά σχολεία περίπου με το ζόρι, πράγμα που προφανώς επηρεάζει αρνητικά τη μάθηση της γλώσσας.

Άλλος ένας λόγος αποτυχίας της διδασκαλίας της ελληνικής στα παιδιά των Κυπρίων μεταναστών είναι ο μειωμένος σεβασμός στην πραγματική μητρική τους γλώσσα, που είναι η κυπριακή και όχι η κοινή νεοελληνική που μιλιέται στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας.

Ο βασικός λόγος ωστόσο είναι η συμβολική σημασία της απουσίας των ελληνικών από το επίσημο αγγλικό σχολείο, όπου διδάσκονται άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας στο σχολείο είναι τόσο για τα παιδιά των μεταναστών όσο και για την ευρύτερη αγγλική κοινωνία δείγμα ότι αποδέχεται και αναγνωρίζει ο θεσμός την πολιτισμική ταυτότητα προέλευσης των παιδιών και αυτή η αποδοχή είναι προϋπόθεση για την αρμονική ένταξή τους στην κοινωνία, με την εσωτερίκευση της διγλωσσίας ως διπλής πολιτισμικής ταυτότητας.

Εάν η μητρική γλώσσα ενός μαθητή δε θεωρείται αξία να διδάσκεται στο σχολείο, αυτό έχει σημαντική επίπτωση στην αυτοαξιολόγηση της διπλής ταυτότητας που έχουν τα παιδιά των μεταναστών. Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι τα παιδιά της δεύτερης και τρίτης γενεάς Κυπρίων μεταναστών αρνούνται την προέλευσή τους εξαιτίας των διακρίσεων που κυριαρχούν γύρω τους. Τα παιδιά μεταναστών δεν επιθυμούν να μάθουν τη γλώσσα των γονιών τους όταν αυτή η γλώσσα θεωρείται ανάξια από τη βρετανική κοινωνία.

Αντίθετα, εάν τα ελληνικά διδάσκονταν στα σχολεία και όχι στα απογευματινά σχολεία της εκκλησίας και της κοινότητας, τα παιδιά θα έβλεπαν τη γλώσσα των γονιών τους να αναγνωρίζε-

ται, πράγμα που θα βοηθούσε σημαντικά τη θετική αυτοαξιολόγηση της διαφορετικότητάς τους. Επίσης θα τα βοηθούσε στις σχέσεις τους με τους/τις συμμαθητές/τριες, γιατί στις τάξεις της διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας θα ήξεραν καλύτερα ελληνικά από τους άλλους μαθητές και θα είχαν τη δυνατότητα να τους βοηθήσουν μετατρέποντας την εικόνα τους στα μάτια των άλλων σε ισότιμη.

Η συγγραφέας με επιστημονική πειστικότητα υπερασπίζεται τη διγλωσσία, που αντιλαμβάνεται ως διττή κουλτούρα και άρα διπλή πολιτισμική ταυτότητα. Διαπιστώνει ότι τα παιδιά Κυπρίων μεταναστών δεύτερης και τρίτης γενιάς, μολονότι εξαιτίας του ρατσισμού απαρνήθηκαν κατά την εφηβεία την εθνοτική ταυτότητά τους, με την ενηλικίωση, όπως δείχνουν τα ερευνητικά δεδομένα, διεκδικούν μια διπλή ταυτότητα, θεωρούν ότι ανήκουν σε μια ομάδα, που είναι διαφορετική από τους ελληνογλωσσους Κυπρίους γονείς τους και εξίσου διαφορετική από τους αποκλειστικά αγγλόφωνους φίλους τους με τα χαρακτηριστικά της μίας αγγλικής κουλτούρας. Θεωρούν ότι διαθέτουν ως ιδιαιτερότητα μια διπλή γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα, την οποία διεκδικούν και για τα παιδιά τους.

Η επιτυχία του ονείρου να κατακτηθεί, εδραιωθεί και ανθίσει αυτή η διπλή γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα, γράφει η Δέσπω Γεωργίου, εξαρτάται από τις εξελίξεις στη βρετανική κοινωνία, στην οποία η μεγάλη πλειοψηφία εξακολουθεί να θεωρεί «πρόβλημα» το φυσικό για τόσους πολίτες της χώρας χαρακτηριστικό της διγλωσσίας και της διπλής ταυτότητας.

